

Metoderapport:

SKOLEBARONENE

Innsendere:

Anne Skalleberg Gjerde, Lone Lohne, Gøran Skaalmo og Knut Gjernes.
Dagens Næringsliv
Postboks 1182 Sentrum, 0107 OSLO. Telefon: 22001000

Sammendrag:

- *Norges største eier av private høyskoler, Anthon B Nilsen, beriket seg ulovlig ved å ta ut over 100 millioner kroner i skjult utbytte.*
- *Vi avslørte hvordan fusjoner og fiffige transaksjoner skjulte ulovlig uttak fra skoler som lever av statsstøtte og hadde utbytteforbud.*
- *I artiklene viser vi hvordan dette kunne skje. Kunnskapsdepartementet la bort en granskning av Anthon B Nilsen etter at et parti som hadde mottatt pengegaver av skoleeierne, kom til makten.*
- *Artiklene viser frem et offentlig forvaltningssystem som har store mangler, et departement som ikke har utført forvalterrollen som den burde og nære relasjoner mellom personer i departementet og skolekonsernet.*

Innhold

1	INNLEDNING	4
2	HVORDAN OG NÅR KOM ARBEIDET I GANG?	4
3	HVA VAR DEN SENTRALE PROBLEMSTILLINGEN VED STARTEN AV PROSJEKTET, OG HVORDAN ENDRET DETTE SEG UNDERVEIS?.....	5
3.1	Den sentrale problemstillingen.....	5
3.2	Nye problemstillinger utledet av den sentrale.....	5
3.3	Hva som ikke var en sentral problemstillinger	6
4	HVA ER NYTT OG KONSEKVENSER.....	6
5	ARBEIDET MED SAKEN	7
5.1	Søk i offentlige dokumenter som omhandler private høyskoler	7
5.1.1	Mål	7
5.1.2	Begrunnelse.....	7
5.1.3	Metode	7
5.1.4	Konklusjon.....	8
5.2	Skjult utbytte	8
5.2.1	Mål	8
5.2.2	Begrunnelse.....	8
5.2.3	Metode: Finne utbyttene	9
5.2.4	Oppsummering av metoder	13
5.2.5	Konklusjon	13
5.3	Gevinst på eiendom	13
5.3.1	Mål	13
5.3.2	Begrunnelse.....	13
5.3.3	Metode	13
5.3.4	Konklusjon.....	14
5.4	Film & TV-linjen – et fiktivt studium.....	14
5.4.1	Mål	14
5.4.2	Begrunnelse.....	14
5.4.3	Metode	15
5.4.4	Konklusjon	16
5.5	Politisk samrøre – pengegaver og personlige bindinger	16
5.5.1	Mål	16
5.5.2	Begrunnelse.....	16
5.5.3	Metode	17
5.5.4	Konklusjon.....	20
5.6	KDs oppfølging av ABN – granskingen som forsvant	20
5.6.1	Mål	20
5.6.2	Begrunnelse.....	20
5.6.3	Metode	21
5.6.4	Konklusjon.....	22

6	SPESIELLE PROBLEMSTILLINGER.....	22
6.1	Conspiracy of silence?	22
6.2	Motstrategi fra Anthon B Nilsen	23
6.3	Forholdet til studentene	23

1 Innledning

Rent metodisk, har vi delt arbeidet inn i tre hovedelementer, som gjenspeiler de tre vinklene saken kan sees fra.

- ABNs ulovlige transaksjoner for å tjene penger på statsstøttede skoler.
- Politiske og økonomiske koblinger og relasjoner mellom ABN og Kunnskapsdepartementet.
- Kunnskapsdepartementets mangelfulle regulering, tilsyn og kontroll med ABN.

Vi har lagt opp denne metoderapporten tematisk etter disse tre hovedelementene med hvert sitt kapittel. I tillegg har vi et eget kapittel om vårt arbeid i offentlige dokumenter. Rapporten er ingen kronologisk gjennomgang av vårt arbeid. I stedet vil vi forklare hvordan vi har tenkt, hvordan vi har vurdert våre funn og hvordan vi har konkludert innenfor de forskjellige avsløringene. Arbeidet med de forskjellige temaene har pågått parallelt.

2 Hvordan og når kom arbeidet i gang?

Drift av private skoler er blitt en milliardindustri som har vokst seg større og større de siste ti årene. Vi hadde jo fått med oss overskriftene på artikler om det privateide skolekonsernet Anthon B Nilsen som «Vokser på utdanning», «God butikk i privatskoler» og «Tjener fett på privat utdanning». Og vi hadde lest et portrett av Nicolai Løvenskiold i bladet Kampanje med tittelen: «Mannen bak «superskolen»» hvor han forteller at han har «funnet sin mission», som var å drive skole. Men det var først senhøsten 2014 Anthon B Nilsen virkelig havnet på vår radar.

Vi ble gjort oppmerksomme på at et Ekspertutvalg hadde lagt frem en rapport for Kunnskapsdepartementet med tittelen: «Private høyskoler og fagskoler i samfunnets tjeneste». Utvalget hadde vurdert hvordan private høyskoler og fagskoler var regulert, og hvordan tilsynet og kontrollen med høyskolene var. Det var en lang og akademisk rapport på nærmere 100 sider. Men helt bakerst i denne rapporten lå et vedlegg, et notat som var vesentlig mer spennende enn selve rapporten. Konsulentselskapet BDO As og Advokatfirmaet Kluge hadde på oppdrag fra Ekspertutvalget, gått gjennom regelverket og kartlagt svakheter og eventuelle muligheter for de som driver private skoler til å trekke penger ut av systemet istedenfor å la pengene komme elevene til gode, som loven påbyr. Notatet viste at mulighetene var mange. Dette trigget vår nysgjerrighet.

Et av de viktigste poengene i rapporten fra Ekspertutvalget var at de ville ha mer åpenhet og mer transparens rundt hvordan de private høyskolene ble drevet. Vi var interessert i en spesiell aktør: Anthon B Nilsen (heretter: ABN), Norges eneste privateide høyskolekonsern. Det viste seg at i høringssvaret til departementet argumenterte ABN-direktør Nicolai Løvenskiold sterkt imot transparens og begrensninger i å ta ut profitt på statsstøttet utdanning:

- «Vi mener at private aktører må kunne heve avkastning på investert kapital (utbytte).»
- «Vi støtter ikke at det skal settes normative forhåndstall som skal regulere utdeling, og mener at selskapslovgivningens regulering av utdeling er tilstrekkelig»
- «Vi støtter ikke at man skal gå lengre med å gi informasjon om virksomheten enn det som fremgår av regnskaps- og selskapslovgivningens bestemmelser.»
- «Vi støtter ikke at virksomheten i sitt offisielle årsregnskap med noter skal gi mer informasjon enn det som følger av selskaps- og regnskapslovgivningen»

Dette reagerte vi på. Hvorfor motsette seg mer åpenhet? I tillegg ble vi oppmerksomme på at ABN-konsernets finansdirektør hadde sittet i Ekspertutvalget, og var talsmann for en rekke dissenser knyttet til adgangen til å ta ut egenkapital av skolene.

Det spesielle med høyskoledrift er at det er tungt støttet av staten, og derfor forbudt å ta utbytte. Pengene «skal komme studentene til gode», heter det i lovverket. For i 2014 ble det bevilget totalt 1,1 milliarder kroner over kap. 260 post 70 i Statsbudsjettet til 25 private høyskoler. Av de 25 private høyskolene var de fleste tuftet på ideelle formål, som Menighetsfakultetet og Sykepleierhøyskolen. Andre var eid av stiftelser med utdanning som formål, som BI og Campus Kristiania. Anthon B Nilsen var det eneste høyskoleeieren som var eid av private investorer. Og de hadde mottatt hele 140 millioner av disse 1,1 milliardene kroner dette året.

En kilde fortalte om et politisk spill på høyt nivå. Han fortalte at brødrene Peder og Nicolai Løvenskiold, som eide og drev Norges største privateide høyskolekonsern Anthon B Nilsen, i en årrekke hadde drevet lobbyvirksomhet for å gjøre det lovlig å tjene penger på private høyskoler. Kilden mente det var snusk i Norges største private skolekonsern og at vi burde ta en titt.

Med dette som utgangspunkt mente vi det var interessant å se på hvordan Norges eneste kommersielle høyskoleaktør jobbet for å skaffe avkastning i en industri der avkastning er forbudt ved lov. Utover våren 2015 hadde vi flere kildemøter. Men det var først etter sommerferien vi startet arbeidet for fullt.

3 Hva var den sentrale problemstillingen ved starten av prosjektet, og hvordan endret dette seg underveis?

3.1 Den sentrale problemstillingen

Utgangspunktet for vårt arbeid var å se om ABN hadde tatt ut penger i strid med Universitets- og Høyskoleloven § 7-1 andre ledd som blant annet sier:

«Private universiteter og høyskoler skal la statlige driftstilskudd og egenbetaling fra studentene komme studentene til gode. Institusjoner som mottar statstilskudd, kan ikke gi økonomisk utbytte eller på annen måte overføre overskudd til eier eller dens nærstående.»

De to sentrale spørsmålene var da:

- Kom all egenbetalingen virkelig ABN-studentene til gode?
- Hadde ABN tatt ut økonomisk utbytte, eller på en eller annen måte overført overskudd til seg selv, slik at de som eier fikk tilgang til statsstøtten?

3.2 Nye problemstillinger utledet av den sentrale

Mens vi jobbet med å avdekke hvordan ABN eventuelt hadde beriket seg selv ulovlig, dukket det først opp en nye problemstilling: Kunne det også være en politisk side av denne saken? Det var kjent at familien Løvenskiold var store bidragsytere til partiet Høyre, og ble regnet som en del av kretsen som blir kalt «Høyres rike onkler». Vi reagerte på flere ting vi fant ut om departementets rolle som kontrollorgan og forvalter av ABN som gjorde at også det ble en prioritert oppgave.

To nye problemstillinger var da:

- Fantes det ukjente bindinger og koblinger mellom departement og skolekonsernet ABN, enten politisk eller på annen måte, som kunne ha påvirket kontrollen av ABN-

- skolene?
- Hadde KD gjort jobben sin som kontrollorgan ovenfor ABN-konsernet og alle deres skoler?

3.3 Hva som ikke var en sentral problemstillinger

Privat utdanning er et stridstema innen norsk politikk. Skal det få statsstøtte? Skal aktører kunne ta utbytte?

Vi bestemte oss for at politiske uenigheter rundt privatskoleproblematikk ikke skulle være et tema i denne saken. Både høyre- og venstresiden i norsk politikk har stort sett vært helt enige om det grunnleggende prinsippet i regelverket, som er at både egenbetaling fra studentene og statsstøtte skal komme elevene til gode. Dette innebærer i praksis et utbytteforbud, som også er nedfelt i loven.

Vi har i denne saken derfor kun sett på forhold som kunne være brudd på dagens lover og regler. Vi har derfor ikke problematisert at ABN tar ut utbytter der det er lovlig, som fra privatistgymnaset Bjørknes, Treider College eller arbeidsmarkedstiltakene ved Reaktorskolen.

4 Hva er nytt og konsekvenser.

DN har gjennom artiklene avdekket:

ABN-systemets finansielle transaksjoner:

- Avdekket omfattende skjulte utbytter.
- Avdekket eiendomstransaksjoner som skjuler transaksjoner mellom nærstående.
- Avdekket studieretning som ikke hadde godkjenninger gjennom 10 år.
- Avdekket manipulering av elevtall i for å oppnå statsstøtte for denne studieretningen.
- Avdekket manipulering av søknader om studiefinansiering for det samme.

Politisk og personlige bindinger mellom Kunnskapsdepartementet (KD) og ABN

- Økonomisk kobling mellom statsråden og Anthon B Nilsen gjennom det konservative tidsskriftet Minerva.
- Departementsråden hadde tette bånd til en sentral person i ABN-systemet, og valgte gjøre seg inhabil i saker som gjelder Anthon B Nilsen.

Kunnskapsdepartementets oppfølging av private høyskoler

- Avdekket at en «Særskilt oppfølging» av ABN-skoler ble lagt bort etter at Torbjørn Røe Isaksen ble kunnskapsminister.
- Avdekket svakheter i KDs oppfølging av ABNs skoler.
- Avdekket mangelfull oppfølging av merknader fra Riksrevisjonen.
- Avdekket mangel på skriftlig saksbehandling i saker med ABN:
  - Uformell saksbehandling gjennom møter i stedet for skriftlig.
  - Møtereferater ble ikke ført.
  - Presentasjoner/materiale fra møtene ble ikke journalført.
  - Det fantes ingen skriftlige spor eller formelle vedtak om hvorfor og hvordan en «særskilt oppfølging» av ABN ble lagt bort.

Konsekvenser

- Westerdals betaler tilbake 105 millioner kroner som var skjult utbytte. KD har sagt at transaksjonen var ulovlig og gransker saken.
- KD gransker Film og TV-linje, som fikk statsstøtte i 10 år uten å være godkjent som egen studieretning.
- Stortingets Kontroll- og Konstitusjonskomite stiller spørsmål om KD og statsrådets håndtering av ABN.

5 Arbeidet med saken

5.1 Søk i offentlige dokumenter som omhandler private høyskoler

5.1.1 Mål

Felles for de tre temaene vi jobbet med (ulovlig utbytte, politisk samrøre og mangelfull oppfølging fra KD) handlet det mye om å søke i offentlige dokumenter mange år tilbake i tid. I utgangspunktet lette vi etter offentlige dokumenter som kunne være med å underbygge ABNs eventuelle ulovlige transaksjoner og forretninger. Men etter hvert handlet det også om å finne ut hvilke dokumenter og møter som ikke var journalført.

5.1.2 Begrunnelse

I utgangspunktet tenkte vi at det var en fordel at offentlige organer var så sentrale i ABNs forretninger, ettersom mye av dokumentene da ville være tilgjengelig etter Offentlighetsloven. Men etter hvert skjønnte vi at det ikke nødvendigvis bare var en fordel. Da vi skjønnte at saken også ble oppfattet av KD som kritikk, var KD ikke lengre en uavhengig part. De hadde egeninteresse i at vi ikke fant kritiske forhold knyttet til ABN.

Et eksempel: Hvis et møte med statsråden ikke er journalført, betyr det at det ikke har funnet sted? Eller er det slurv? Eller har noen prøvd å holde det hemmelig?

5.1.3 Metode

I flere måneder pløyde vi gjennom alt som fantes av aktuelle dokumenter hos Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, NOKUT (Nasjonalt Organ For Kvalitet i Utdanningen) og Riksrevisjonen.

DN har til sammen bedt om innsyn i et stort antall sakskomplekser som igjen inneholder opptil flere titalls dokumenter, brev og eposter. Dette var en enormt tidkrevende jobb. Til sammen utgjorde dette kanskje så mye som 1000 sider med offentlige dokumenter. De aller fleste av disse var helt uinteressante. Men ikke alle.

1. Først kartla vi alle sakskomplekser som evt kunne ha noe med saken å gjøre hos de forskjellige offentlige instansene. (Søkeordene var mange: Anthon B Nilsen, Løvenskiold, Westerdals, NISS, NITH, ABN etc)
2. Så måtte vi få en oversikt over alle dokumenter i det aktuelle sakskomplekset.
3. Deretter måtte vi be om innsyn i de aktuelle dokumentene vi ønsket.
4. Og vel så viktig, hva med dokumentene som ikke var der av en eller annen grunn?

Vi ba om innsyn i:

- Dokumenter mellom Riksrevisjonen og Kunnskapsdepartementet om oppfølging av private høyskoler og ABN spesielt.

- Dokumenter mellom Kunnskapsdepartementet og ABN
- Dokumenter mellom Riksrevisjonen og ABN
- Dokumenter mellom KD og Udir angående ABN
- Tilstandsrapporten og tilsynsrapporter for ABN
- Elevantellinger
- Oversikt over alle brev og dokumenter knyttet til konkrete personer/saksbehandlere i departementet
- Dokumentene knyttet til misbruk av statsstøtte for andre privatskoler, som John Bauer AS og Akademiet AS
- Regjeringens «Tilskuddsbrev for private høyskoler», ref Statsbudsjettet - kap. 260 post 70

Da vi på et tidspunkt skjønnte at det var viktige hendelser som ikke var dokumentert, ble det viktig å sørge for at vi var sikker på at dette manglet, og hvorfor det manglet. Dette gjaldt saker som:

- Beslutning om å legge bort en «særskilt oppfølging», som hadde startet på direkte oppfordring fra Riksrevisjonen
- Telling av elever fra Film & TV-linjen
- Godkjenninger av Film & TV-studiet
- Hvilken informasjon KD hadde fått om interne transaksjoner ifm skolefusjonen

Da vi begynte å føle oss sikre på at saksbehandlingen forgikk uten at dokumentasjon ble lagret, ba vi om:

- Oversikter og dokumentasjon over alle møter mellom KD og ABN og hvem som var tilstede disse møtene.
- En oversikt over møter mellom Torbjørn Røe Isaksen og ABN.
- Referater fra disse møtene
- Kopier av dokumentasjon som var fremlagt i disse møtene, som presentasjoner e.l.

5.1.4 Konklusjon

Denne metoden var mer en hjelpefunksjon for de andre metodene og trenger ingen egen konklusjon.

5.2 Skjult utbytte

5.2.1 Mål

Vi ville undersøke om Anthon B Nilsen hadde forsynt seg av penger som var lovregulert til å brukes til gode for studentene og studiekvalitet. Og eventuelt hvordan morselskapet fikk penger ut av skolene.

5.2.2 Begrunnelse

Dette var det sentrale utgangspunktet for våre undersøkelser. Hvis det var tatt ut skjult utbytte i samsvar med lovverket, var i praksis studentene ved høyskolene fratjålet penger som skulle vært investert i deres utdanning.

5.2.3 Metode: Finne utbyttene

ABN eier et stort antall skoler, som opererer under forskjellig lovverk. Noen kunne helt lovlig betale utbytte. Andre ikke. For ikke å trå feil måtte vi vite hvilke pengestrømmer som var lovlige. Deretter kunne vi kanskje finne de som ikke var det.

a) De lovlige utbyttene

ABN var organisert som et konsern. ABN eide ABN Utdanning, som igjen eide ABN Skoledrift, som igjen eide til sammen 11 skoler og andre datterselskaper.

Vi måtte derfor hente inn alle regnskaper for alle datterselskaper og hovedselskaper for å rekonstruere hvordan penger ble flyttet i systemet. Vi gjorde dette for årene 2011-2014. Bare dette utgjorde ca 60 årsrapporter.

De tallene vi var ute etter samlet vi i et regneark.

Denne metoden gjorde at vi kunne følge pengene fra skolene, hvordan de ble flyttet og hvordan de ble benyttet.

Slik kunne vi vise at ABN Skoledrift hadde mottatt 100 millioner kr fra de skolene som lovlig kunne betale utbytte. 34 millioner av dette var utbetalt videre til ABN Utdanning.

Dermed skulle ABN Skoledrift sitte igjen med 66 millioner kroner i økt egenkapital.

Noe annet dette viste, var at ingen av disse 100 millionene var tatt ut fra de tre høyskolene (NISS, NITH, Westerdals), men fra skoler som faktisk kunne betale utbytte.

På papiret var altså ABN lojal mot lovverket, som sier at det er ulovlig å ta utbytte eller på annen måte dele ut penger fra høyskolene.

Men i samme periode hadde egenkapitalen i ABN Skoledrift økt med mer enn overføringene fra skolene, nemlig med 120 millioner kroner.

Selv om dette er svært forenklet regnskapsanalyse, var spørsmålet komplisert nok:

Hvor kommer resten av pengene fra?

Er det tatt ut penger fra skolene på annen måte?

b) Dokumentere skjult utbytte – hypotesebasert metode

Vi fikk i kildesamtaler ganske god indikasjon på at måten skolene ble slått sammen på, var så komplisert at det var store muligheter for eierne å «lure unna» penger.

Vi brukte to kildedokumenter som et teoretisk grunnlag for å lage hypoteser for hvordan et skjult utbytte kunne tas: a) Riksrevisjonens undersøkelser, og b) BDOs «mulighetsanalyse» for Ekspertutvalget.

Riksrevisjonen:

I 2013 hadde Riksrevisjonen (RR) kommet med ganske tydelig kritikk av KD for oppfølgingen av statsstøtte til private høyskoler. Riksrevisjonens rapport (Dokument 1) er imidlertid svært overordnet, og det er vanskelig å finne konkrete saker.

Ved kontakt med RR ble vi oppmerksom på at det er mulig å få tilgang til underliggende dokumentasjon. Etter at revisjonen er avsluttet og Dok 1 publisert, kan man i medhold av Offentleglova få tilgang til underliggende dokumentasjon.

Vi fikk innsyn i dette, og i brevene fikk vi kunnskap om at RR hadde påpekt at NITH og Westerdals hadde bygget opp store overskudd, og stilte spørsmål ved om midlene kom studentene til gode.

Det var altså interessant å se på egenkapitalen i skolene.

BDO-analysen:

På oppdrag for Ekspertutvalget hadde revisjonsfirmaet BDO og advokatfirmaet Kluge laget en analyse av smutthull i regelverket for private høyskoler.

Analysen så både på *motiver* for å ikke la pengene komme studentene til gode (eks. personlig berikelse/manglende forståelse for at systemet ikke tillater premiering gjennom kommersielle incentiver/mener at man har rett til avkastning på innskutt kapital), og på *metoder* for uttak både gjennom drift og på andre måter.

Særlig ble vi interessert i kapitlet «Muligheter for uttak via egenkapitaltransaksjoner/verdiutvikling», og vi fant at det var akkurat dette som var hovedpoenget med skolefusjonene.

Rapporten ble interessant for oss, fordi den laget et rammeverk for hva vi kunne se etter. Det er lettere å lete etter noe hvis man kan kategorisere det. Ut fra disse «oppskriftene» kunne vi lage hypoteser, som vi kunne teste mot regnskapene i ABN-konsernet.

Vi undersøkte en rekke av elementene i analysen, blant annet:

- Uberettiget/oppblåst lønn/godtgjørelser
- Uberettigete/oppblåste styrehonorarer
- Overprisede fiktive konsulenttenester/vareleveranser/
- Konsernbidrag

Disse hypotesene ga ikke funn som var gode nok til at vi kunne konkludere med at det ble tatt ut penger i strid med formålet

Vi følte at vi gjorde solide og dokumenterte funn på disse områdene:

- Lav studiekvalitet/høye overskudd på studentenes bekostning
- Restrukturering (Utskilling/sammenslåing gjør sporing av opptjente overskudd vanskeligere)
- Salg/avhendelse (verdier overføres til eier transaksjoner som over tid betales av skolene)
  - Her gjaldt det både skolene og eiendommer
- Overpriset internhandel
- Overprisede lån/garantier
- Overpriset/fiktiv husleie til eier eller nærstående

Noe av dette var sammenfallende med det Riksrevisjonen allerede hadde påpekt.

I ettertid er det nesten påfallende hvordan enkelte transaksjoner ikke bare samsvarer med enkeltpunkter i «kokeboka» fra BDO, men nærmest følger punktene som en fullstendig oppskrift.

c) Vår egen research – test av hypotesene

For enkelthets skyld følger vi punktene fra BDO-rapporten. Dette er en metodisk gjennomgang av hvilke hypoteser vi testet, og hvordan vi jobbet:

Hypotese: Lav studiekvalitet/høye overskudd på studentenes bekostning

Her hadde vi både vår egen rekonstruksjon av pengestrømmene, og Riksrevisjonens undersøkelser. Begge viste at det var bygget opp unaturlig store overskudd i de aktuelle høyskolene. RR hadde bedt KD vurdere å redusere statstilskuddet pga dette.

Vi gjorde også søk i KD, Utdanningsdirektoratet og medier for å finne om det var klager på studiekvalitet. Dette fant vi både formelle klager, leserbrev og omtale i bl.a. Universitas om. Slik fant vi kilder som kunne fortelle om forholdene, og det går frem av våre artikler at det var

mangel på plass, mangel på utstyr og lærekrefter på studiene, og at gjentatte klager ikke hadde ført frem.

Vi fant også to andre viktige ting:

- På NISS hadde skolen holdt tilbake informasjon om at studier ikke kvalifiserte for studiefinansiering inntil det var for sent å finne alternativer
- Westerdals hadde bedt studenter på en linje for Film & TV-studier, om å søke studielån med opplysningen om at de studerte til tekstforfatter. Dette ble en ny hypotese: Hadde var Film & TV-linjen godkjent, eller hadde fått statsstøtte på feil grunnlag. (se eget pkt. 5.4. om Film & TV-linjen)

Hypotese: Uttak gjennom restrukturering/salg/avhendelse av skoler

Vi visste at fusjonen mellom de tre høyskolene var en viktig hendelse. Ettersom det var bygget opp stor egenkapital i forkant, var det spesielt interessant å se hvordan transaksjonene var gjort, og hva som skjedde med pengene skolene hadde satt til side.

ABN Skoledrift hadde et stort overskudd i 2013 (på 61 millioner kroner, opp fra 4 mill året før). I notene for regnskapet fant vi to opplysninger om dette:

a) Selskapet hadde gevinst på 73 millioner kroner fra salg av aksjer. Og b) Gevinsten kom fra salg av aksjene i skolene Westerdals og NISS for totalt 105 millioner kroner. Kjøper var en annen ABN-skole: NITH.

Alle de tre selskapene var eid av ABN Skoledrift, og ble kort tid etterpå fusjonert til den nye høyskolen Westerdals Oslo ACT.

Gevinsten i ABN Skoledrift var altså skapt av helt interne transaksjoner, der 105 millioner kroner ble betalt fra NITH, som hadde utbytteforbud, til konsernselskapet, der det ikke var utbytteforbud.

Ergo var kjøpesummen NITH betalte for de to skolene, blitt fritt tilgjengelig for eierne. NITH hadde ingen andre inntektskilder enn statsstøtte og elevbetalinger. Disse inntektene skal brukes «til gode for studentene».

Dette reiste tre ulike problemstillinger:

1. Hvordan ble kjøpesummen finansiert?

I regnskapet kom det frem at NITH som følge av oppkjøpet, skyldte ABN Skoledrift 90 millioner kroner Dette skulle betales tilbake innen 12 år, med renter. (se også punktet «Overprisede lån/garantier» for mer detaljer)

2. Hvem hadde satt prisene på skolene?

Det er strenge regler for interne transaksjoner mellom aksjeselskap. Disse er meldepliktige. I Brønnøysundregistrene fant vi meldingen der det ble redegjort for transaksjonen og en vurdering av verdiene. Verdivurderingen var utført av «siv.øk Erik Sand, som privatperson». Sand var en finansmegler som jobber med fusjoner og oppkjøp i en stor bank. At han hadde gjort vurderingen «som privatperson» var litt merkelig. Til DN sa han at det var en «vennetjeneste, fordi han håpet på fremtidige oppdrag fra ABN i sin ordinære jobb». Særlig profesjonelt fremsto det jo ikke. Kunne verdivurderingen være manipulert? (se også punktet «Overprisede internttransaksjoner»)

3. Var kjøpet av skolene en omgåelse av utbytteforbudet?

Her mente vi sunn fornuft var godt nok til å vurdere: ABN Skoledrift hadde tilsynelatende «solgt» de to skolene til NITH med stor gevinst. Men etter fusjonen var det fortsatt ABN

Skoledrift som eide skolene. Salget var altså ikke reelt, men en skinnmanøver. Den eneste grunnen til denne skinnmanøveren var å overføre penger. Ellers kunne ABN Skoledrift bare fusjonert de tre skolene (som en søsterfusjon) uten å gå veien via kjøp/salg av aksjene. Da ville pengene fortsatt blitt hos skolene.

Hypotese: Overprisede lån/garantier

Ved salget av aksjene hadde det altså oppstått gjeld for den nye høyskolen Westerdals Oslo ACT. I regnskapet for 2014 gikk det fram at WOACT hadde betalt 5 millioner kroner i renter til ABN Skoledrift. Dette utgjorde 6% rente.

Da vi senere fikk tilgang til selve kjøpsavtalen, som var vedlagt medingen om oppkjøpet til Brønnøysund, viste den at den reelle rentesatsen var 7%.

Dette var altså et internt lån i konsernet, uten noen reell risiko for mislighold eller tap. For å flytte pengene fra den ene til den andre lommen i samme bukse, skulle eierne ha 7% rente fra selskapene, de samme som ikke lovlig kunne betale ut avkastning på eiernes kapital.

Dette var samtidig som Norges Banks rente var 1,5%, og forbrukere kunne låne penger for under 3% rente.

Vi mente det var grunn til å mene at lånene var overpriset.

Et enkelt regnstykke viste at kjøpet av søsterselskapene ville koste WOACT 14 millioner kroner i renter og avdrag til eierne hvert år de neste ti årene.

Dette var den reelle kostnaden for studentene, som skolens inntekter egentlig skulle brukes på.

Hypotese: Overpriset/fiktiv husleie til eier eller nærtstående

Se punkt 5.3 om eiendomstransaksjoner

Hypotese: Overprisede internttransaksjoner

(se også punktet: «Uttak gjennom restrukturering/salg/avhendelse av skoler»)

Salget av skolene var en intern transaksjon som skal gjøres til riktig pris.

Spørsmålet var: Hva er riktig pris på noe som ikke kan gi avkastning?

I intervju med oss hadde Nicolai og Peder Løvenskiold sagt at verdivurderinger var gjort av Ernst&Young, PwC, Nordea og Carnegie. Ingenting av det viste seg å være sant.

I stedet var verdien vurdert gjennom en privat vurdering, utført av aksjemegleren Erik Sand «som privatperson» - altså ved siden av jobben.

Det var denne vi fikk tak i fra Brønnøysund.

Ettersom den var gjort som en vennetjeneste, og utenom offisielle kanaler, regnet vi egentlig med at innholdet var skreddersydd for å pumpe opp prisen på skolene.

Prisen var satt til mer enn det dobbelte av bokført egenkapital i skolene (50 millioner kr i 2013). Ettersom skolene ikke eide stort annet enn kontante på konto, virket det rart.

NHH-professor Thore Johnsen bekreftet skepsisen. Hvis overskuddet ikke kan tas ut av eier, er verdien tilnærmet null, mente Johnsen.

Også et advokatfirma mente verdivurdering bygget på gale premisser.

Denne fikk vi ut fra kilder som kjente prosessen.

En annen vurdering ble oppgitt å ha blitt utført av BI-lektor Roy Kristen Kristensen : «For å kvalitetssikre den regnskapsmessige behandlingen av transaksjonen i lys av regnskapsloven og god regnskapsskikk», ifølge ABN.

Kristensen bekreftet dette i telefon til DN, men sa at han ikke hadde levert noe skriftlig vurdering, bare deltatt i et møte.

5.2.4 Oppsummering av metoder

- Innhenting og sammenstilling av regnskaper – rekonstruksjon av overføringer
- Innsyn i underliggende dokumentasjon fra Riksrevisjonen
- Mulighetsanalyse fra offentlig ekspertutvalg/BDO-analysen
- Hypotesetesting
- Innhenting av «meldepliktig avtale» med verdivurdering fra Brønnøysund,
- Strategisk intervju med ABN
- Ekspertkilder

5.2.5 Konklusjon

Gjennom å rekonstruere pengeflyt og analysere fusjonen mellom de tre skolene, kunne vi dokumentere at ABN hadde tatt ut 105 millioner kroner fra skolene med utbytteforbud. Ved å sette dette inn i rammeverket fra BDO-analysen innhentet av det offentlig nedsatte ekspertutvalget, kunne vi hypoteseteste ulike metoder for å ta ut egenkapital i strid med lovverket. Dette ga en ekstra trygghet for at våre funn var solide, og en solid analyse av hva vi så på.

5.3 Gevinst på eiendom

5.3.1 Mål

Vi ønsket også å sjekke hypotesen om Anthon B Nilsen hadde tatt ut penger eiendomstransaksjoner og overprisede husleiekontrakter. Penger som skulle vært brukt på elevene.

5.3.2 Begrunnelse

Å overprise husleie til eierne er en av måtene eierne kan ta ut skjult utbytte fra skoler med utbytteforbud.

Anthon B Nilsen bygget i 2011 et nytt «signalbygg» for høyskolen Westerdals. Bygget var senere solgt. Vi ville finne ut om ABN Eiendom hadde tjent penger på bekostning av skolen.

5.3.3 Metode

Da vi begynte å se på eiendommen, oppdaget vi at den nettopp var solgt. Men selgeren var ikke Anthon B Nilsen-konsernet. Bladet Næringseiendom, omtalte salget slik: «*Det formelle kjøpsobjektet er kjøp av aksjene i Oslo Skolebygg AS. Selgeren er et Pareto-syndikat, der den største aksjonæren (60,5 prosent) er Consolidator AS*»

Vi måtte derfor jobbe oss gjennom historikken for bygget.

Skolen var eid gjennom en skiftende kjede med selskaper. Salget var gjort på en måte hvor det ikke tinglyses skjøte. Derfor var det ikke lett å finne frem til fakta.

Ved hjelp av eiendomsregisteret fant vi at skolebygget hadde vært eid av et selskap ved navn B1 Kontor og Undervisning AS. Dette var senere lagt ned.

I 2010 – et halvt år før skolen sto ferdig – hadde aksjene i dette selskapet blitt solgt til et nytt selskap, Oslo Skolebygg AS.

Prisen, 37 millioner kroner, fant vi i regnskapet for Oslo Skolebygg as. ABNs gevinst fant vi i regnskapet for et annet datterselskap: Bjørndalen Eiendom. Denne var på 22 millioner kroner.

Ved hjelp av kilder som hadde tilgang til dokumentasjon fra ABN Eiendom, fikk vi ut en «Vurdering av markedsleie» for bygget samt leiekontrakten mellom ABN Eiendom og Westerdals.

Verdivurderingen var laget av Akershus Eiendom, hvor ABN er en god kunde og hvor ABN-konsulenten Lars Buer har vært styremedlem, og datert to måneder etter at leiekontrakten var inngått. Det fremgikk også at Akershus Eiendom hadde hatt kopi av leiekontrakten da «markedsvurderingen» ble gjort. Og konklusjonen var selvsagt at riktig markedsleie var akkurat det samme som kontrakten var skrevet på.

I verdivurderingen gikk det frem at leienivået var høyere enn man kunne vente at andre, uavhengige leietakere, ville betale: «usikkerheten knyttet til investorers vurdering av Westerdals sikkerhet som langsiktig leietaker, samt et relativt høyt leienivå - som gir usikkerhet om leieinntekter og verdi på denne eiendommen dersom Westerdals ikke lenger er leietaker.»

Kontrakten var ikke rapportert under punktet «transaksjoner med nærtstående» i årsrapportene til Westerdals eller ABN Eiendom.

Salget av bygget var også så hemmelig at rektor ved Westerdals i intervju med DN ble overrasket over at bygget var solgt over ett år før han eller andre visste det.

5.3.4 Konklusjon

At ABN kunne selge bygget med en gevinst på mellom 22 og 30 millioner kroner allerede før innflytting – avhengig av hvordan man regner – mente vi var oppsiktsvekkende. At det i tillegg ble:

- Omsatt uten skjøte
- Omsatt uten at nøkkelpersoner ble informert
- Eid gjennom flere selskaper
- Gjort leieprisvurdering etter at leiekontrakt var signert
- Ikke rapportert som avtale med nærtstående

mente vi var god nok dokumentasjon på at leiekontrakten sannsynligvis var overpriset for å gi eier gevinst.

Vi mente det var sannsynlig at bygget ble solgt før innflytting nettopp for å unngå at husleien ble en transaksjon mellom nærtstående, og dermed ikke kom på radaren til myndighetene.

5.4 Film & TV-linjen – et fiktivt studium

5.4.1 Mål

Som en del av metoden i 5.2 og 5.3 jobbet vi med å komme i kontakt med tidligere studenter på skolene. I den forbindelse hørte vi studenter ved Film & TV-linjen, som hadde blitt oppfordret til å oppgi at de gikk på tekstforfatter-studiet for å få studiefinansiering. Vi ville sjekke dette stemte? Og hvorfor det? Samtidig hadde vi jo begynt å titte på KDs mangelfulle oppfølging av ABN-skolene. I lys av dette ble denne vinklingen enda mer interessant.

5.4.2 Begrunnelse

Kilder fortalte oss at linjen manglet formell godkjenning, og at det hadde vært slik i mange år.

Vi skjønnte at hvis studentene måtte oppgi feil linje, så skyldtes det at linjen ikke var kvalifisert for studiefinansiering. Ergo ikke godkjent av Utdanningsdirektoratet eller NOKUT, som akkrediterer studier og fører tilsyn med disse. Hvis ABN hadde fått statsstøtte for studenter som egentlig gikk på en linje som ikke hadde godkjenning, var dette alvorlig.

Juks med statsstøtte blir sett svært alvorlig på i andre sammenhenger (f.eks trygd, subsidier, klimavoter), også i skolesaker, hvor to skoleledere ble dømt til over ett års fengsel for tilsvarende juks: https://www.politi.no/aktuelt/nyhetsarkiv/2008_06/Nyhet_4029.xml.

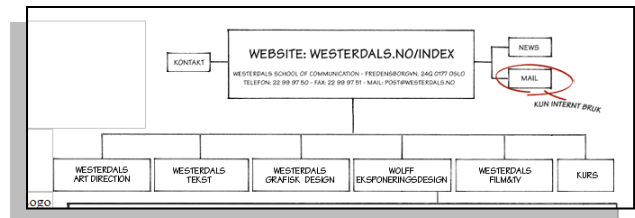
5.4.3 Metode

Ved søk i NOKUT, Database for statistikk om Høyere Utdanning, Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet, kunne vi ikke finne spor av at Film & TV hadde fått godkjenning. Men ingen av disse institusjonene turte å være sikre på hva som var situasjonen.

Bare Statens Lånekasse kunne bekrefte helt sikkert at den *ikke* kjente til et film-studium før 2011 på Westerdals.

Vi måtte vise to ting: a) At Westerdals hadde en egen linje for Film & TV, og b) at denne manglet godkjenning.

Fra Internet archive (web.archive.org) fikk vi frem historiske websider som viste at Film & TV var oppgitt som en egen linje (se skjermdump).

I årsrapportene gikk det frem at Westerdals hadde fem studieretninger (fig fra 2006):

Westerdals School of Communication AS har som mål å være den ledende utdanningsinstitusjonen innen kommunikasjonsbransjen. Skolen er delt inn i fem linjer: Art Direction, Tekst, Film&TV, Grafisk Design og Eksponeringsdesign. Disse linjene representerer hver sine fagområder som krever tilpasset kompetanse, men de deler en helt grunnleggende målsetning; å forstå og anvende de prinsipper som ligger til grunn for strategisk kommunikasjon.

Men i elevtellingene fra samme år var det gitt opplysninger til myndighetene om at det bare var fire «avdelinger» på skolen (fig):

Utdanningsdirektoratet
Postboks 2924, Tøyen
0608 Oslo

10 OKT 2006
REGISTRERT
UTDANNINGSDIREKTORATET

Bilingsstøtta 19A
Postboks 104
1376 Billingstad
Telefon: 06 55 59 00
Telefax: 02 50 19 66
E-post: isu@edu.no
Internett: www.edu.no

Medlemmer av
Den norske Revisorforening
Ansvarlig revisor: Leif N. Landro
Org. nr. 979 458 217

9. oktober 2006
ru

Vedr: Westerdals School of Communication AS
Elevtelling for frittstående videregående skoler pr. 01.10.06

Vedlagt oversendes skjemaer for elevtelling pr. 01.10.06, med tilhørende skjemaer for serattestasjon med underskrift fra revisor. Gjelder følgende avdelinger:

Westerdals School of Communication AS Avd Tekstforfattere
Grafisk design
Eksponerings design
Art direction

For å være sikker kartla vi personer som oppga å ha gått på Film & TV på Westerdals opp gjennom årene, brukte vi det sosiale nettverket LinkedIn. Der kunne vi søke spesifikt på utdanning, og kunne på kort tid lage en database på rundt 50 tidligere film & TV-studenter helt fra 2002 frem til 2011 som kunne kontaktes for opplysninger.

Helt sikre ble vi da en student fortsatt hadde kopi av e-posten der han ble bedt av daværende rektor å oppgi at han studerte på linjen «Tekstforfatter» for å få studielån (fig).

Daværende rektor bekreftet eposten (se DN 31.10.15). Han hadde egeninteresse i å bekrefte at praksisen hadde pågått flere år *før* han ble ansatt. Han opplyste at han hadde fått beskjed av konsernledelsen i ABN om å si dette til studentene.

----- Forwarded message -----
From: Westerdals School of Communication <post@westerdals.no<mailto:post@westerdals.no>>
Date: 2007-05-30 11:03 GMT+02:00
Subject: Lånekasseninfo!
To: Westerdals School of Communication <post@westerdals.no<mailto:post@westerdals.no>>

"Skolens studieretning for film og Tv er formelt og faglig en del av skolens Tekstlinje. Derfor er det nødvendig å opplyse om at man er student under Tekstlinjen når man søker om støtte til Lånekassen m.m."

Med vennlig hilsen|

Vi har gjort en lang rekke søk, innsynsbegjæringer, purringer og mast på KD og Udir for å få bekreftet om ABN hadde godkjenning for denne utdanningen. KD har vært i Riksarkivet for å se på historiske godkjenninger. Heller ikke ABN klarer å dokumentere at linjen har godkjenning, eller at det foreligger noen læreplan som er godkjent.

Vi mener dette dokumenterer at det ikke finnes noen godkjenning, og at Westerdals faktisk drev linjen uten godkjenning i ti år.

Ved å gi feil opplysninger til myndighetene hadde det etter DN's beregninger blitt utbetalt 35 millioner kroner i statsstøtte som skolen neppe var berettiget til å motta. Studentene har fått studiestøtte og lån fra lånekassen på samme, feilaktige grunnlag.

Saken er fortsatt under gransking av Kunnskapsdepartementet. I en redegjørelse til KD datert 6. januar er DN's påstander bekreftet, og skolen klarer ikke å godtgjøre at det foreligger noen godkjenning. Skolen går også tilbake på tidligere forklaring om at Film & TV var en fordypning under tekstforfatterlinjen.

5.4.4 Konklusjon

DN har dokumentert at ABN og Westerdals gjennom ti år fikk statsstøtte for en linje som ikke var godkjent, ved å rapportere studentene inn som studenter ved en annen studieretning. Saken granskes av KD.

5.5 Politisk samrøre – pengegaver og personlige bindinger

5.5.1 Mål

Vi ønsket å finne ut om det fantes ukjente koblinger eller bindinger som kunne ha en innvirkning på saksbehandlingen i Kunnskapsdepartementet.

5.5.2 Begrunnelse

Vi var kjent med at familien Løvenskiold hadde gitt pengegaver til Høyre og tankesmia Civita i mange år. Men fokuset hadde alltid vært på storebror Carl Otto Løvenskiold og hans selskap Løvenskiold Vækerø As som hadde vært en av Bærum Høyres viktigste bidragsytere i mange år. Hva med brødrene Nicolai og Peder Løvenskiold? Og hva med ABN og andre sentrale personer i skolekonsernet?

Etter hvert som vi kartla ABNs transaksjoner, så vi at de sentrale hendelsene hadde inntruffet etter valget høsten 2013 hvor Høyre inntok statsrådskontoret i Kunnskapsdepartementet. Var det tilfeldig? Eller får økonomiske bidragsyttere spesialbehandling når Høyre sitter i regjering?

Ganske tidlig i vårt arbeid hadde vi reagerte på flere ting knyttet til den politiske delen av departementet:

1. I vårt første møte med kunnskapsdepartementet, i august 2015, uttrykte personene fra Høyskoleavdelingen i departementet lovord om ABN-konsernet åpenhet og departementets «samarbeid» med skolekonsernet. Dette syntes vi var rart, utfra det vi så konturene av
2. Under arbeidet hørte vi om et møte mellom Kunnskapsministeren og Nicolai Løvenskiold mandag 9. desember 2013. Dette møtet ville departementet av en eller annen grunn ikke ville bekrefte. Det fantes heller ikke spor av dette møtet i journalene. Hva var grunnen til det?

5.5.3 Metode

Vi kartla alle sentrale personer i ABN-systemet og personer nært knyttet til brødrene Løvenskiold. Vi fulgte også eventuelle tråder fra disse personenes private selskaper. Her ville vi følge både forbindelsene og pengene. Vi lette etter alle typer relasjoner som kunne være med på å påvirke departementets håndtering av skolekonsernet.

Vi gikk opp alle:

- styreverv
- eierskap
- medlemskap i klubber og foreninger
- økonomiske transaksjoner
- uformelle vennskapelige bindinger
- politiske medlemskap og valgkampbidrag

Målet var å finne ukjente bindinger til partiet Høyre, til Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, og til evt andre sentrale personer i Kunnskapsdepartementet.

a) Bindinger til partiet Høyre

- Gjennom historiske søk rundt Høyres Økonomistyre fant vi at Peder Løvenskiold hadde vært med å samle inne penger til Høyre.
- Gjennom rollesøk fant vi at Peder Løvenskiold var styremedlem i Høyres Hus
- Ved å se på historiske valgkampbidrag fant vi at både ABN og Løvenskiold hadde støttet Høyre økonomisk i mange år.
- Ved å følge valgkampbidrag og politiske verv fant vi at Løvenskiold-brødrenes mor, Ingegjerd Stuart Løvenskiold hadde vært aktiv i Bærum Høyre og hadde også bidratt økonomisk.
- Gjennom muntlige kilder fant vi ut at høyrepolitiker og tidligere ordfører Fabian Stang i mange år hadde vært Løvenskiolds familieadvokat.
- Gjennom opplysninger gitt av Civita for 2008/2009, samt det nylig tilgjengelige aksjeeierregisteret basert på skattedata (aksjeeiere.no), dokumenterte vi at Anthon B Nilsen har bidratt økonomisk til Civita.

- Gjennom muntlige kilder fikk vi opplysninger om at Anthon B Nilsen også hadde hyret inn Høyrepolitiker Kristin Clemet i Civita som konsulent. Dette ble senere bekreftet av ABN.
- Gjennom rollesøk og historiske dokumenter fant vi at styreleder på Westerdals, og adm.dir på Bjørknes og styreleder på Treider. Sveinung Lunde, hadde tidligere vært en sentral politiker i Høyre. Han var blant annet medlem av Oslo bystyre for Høyre fra 1988-1995.

b) Personlige bånd til Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen og politisk rådgiver Magnus Thue

Vi visste at Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen hadde hatt sentrale roller i det konservative tidsskriftet Minerva, som deler lokaler med Civita.

Det var ingen offentlig kjente opplysninger som knyttet Løvenskiold til Minerva.

Vi fant ingen aktuelle ABN-navn da vi gikk gjennom historiske roller og styreverv i Minerva.

Men Nicolai Løvenskiold hadde sittet i styre i noe som heter Institutt For Forsvarsopplysninger fra 2010. Og der fantes det linker til Minerva. Blant går det en tråd fra IFF til Minerva via Stiftelsen Liberalt Forsknings Institutt.

En forbindelse var at Røe Isaksens politiske rådgiver Magnus Thue var styremedlem i IFF I 2012, samtidig som Løvenskiold

Thue var også tidligere daglig leder og styremedlem i nettopp Minerva. Dette var viktig informasjon, for vi hadde etter hvert klart å skaffe informasjon om at det var nettopp Thue som satte opp møtet mellom Røe Isaksen og Nicolai Løvenskiold 9. desember 2013.

Fra: Thue Magnus [mailto:Magnus.Thue@kd.dep.no]
Sendt: 21. november 2013 12:43
Til: Jarle Hammerstad
Emne: SV: SV: møte med Virke Utdanning?
 Hei Jarle,
 Beklager litt sen tilbakemelding. Vi tar gjerne et møte med Munro og Løvenskiold her hos oss i Kirkegata 18 den 9/12 klokken 13-13:40. Kunne det passet for dem?
 Med vennlig hilsen
Magnus Thue
 Politisk rådgiver for kunnskapsministeren

Siden Løvenskiold og ABN støttet både Høyre og Civita, hadde vi som hypotese at det kunne være gitt pengegaver også til Minerva.

Så vidt vi kunne se, var det ikke tidligere laget journalistikk på hvem som bidrar økonomisk til Minerva. Det var noe overraskende, ettersom pengegaver til partiet har vært omgitt av stor interesse.

Vi sendte et åpent spørsmål til Løvenskiold, og fikk et svar der støtte til Minerva var underslått:

Er det også økonomiske forbindelser til andre enheter som har tilknytning til partiet, som f.eks. Civita? (...) Kan dere opplyse om dette, og økonomisk omfang?

Kommentarer fra Anthon B Nilsen:
 Anthon B Nilsen AS har, på lik linje med en rekke andre norske selskaper, praktisert å gi økonomisk støtte til partier og organisasjoner som står for verdier og gjør arbeid selskapet mener er i samsvar med næringslivets beste interesser. På dette grunnlaget har det årlig vært gitt kr 50 000 i støtte til partiet Høyre sentralt, i 2015 er summen kr 100 000, og kr 50 000 til tenketanken Civita.

I Minervas årsregnskap stod det bare oppført «driftsstøtte» uten at det var spesifisert hvem de mottok penger fra.

Etter å ha mast på nåværende daglig leder i Minerva gjentatte ganger på epost, fikk vi til slutt noe motvillig en oversikt over bidragsytere. Den var mildest talt interessant.

Blant bidragsyterne var:

- Nicolai Løvenskiolds private selskap Gemini,
- hans mor Ingegjerd Løvenskiold Stuart
- skolekonsernet Anthon B Nilsen

Alle hadde støttet tidsskriftet økonomisk.

Gemini var den største bidragsyteren, og deres økonomiske bidrag strakk seg helt tilbake til år 2006.

Et dypdykk i Torbjørn Røe Isaksens roller i Minerva viste at han hadde vært styreleder i Minerva fra 2008 og helt frem til regjeringsskifte i oktober 2013. Men like viktig var det kanskje at han også i 2008 og 2009 hadde vært redaktør i lønnet stilling. En jobb som var lønnet av innsamlede penger.

Dette betød at Kunnskapsministeren personlig hadde vært mottaker av pengegaver fra Løvenskiold, i kraft av å være styreleder i Minerva.

Det betød også at han hadde fått lønn fra midler innsamlet fra Løvenskiold-familien da han var redaktør.

Det var altså en direkte økonomisk binding mellom ABN og Kunnskapsministeren.

Kunnskapsdepartementet valgte å gjøre en vurdering av Røe Isaksens habilitet på grunn av DN's spørsmål om saken. Habilitetsvurderingen ga nye opplysninger om forholdet mellom Nicolai Løvenskiold og Røe Isaksen.

Løvenskiold hadde hatt en større rolle, hvor han hadde som oppgave å skaffe penger til Minerva fra andre støttespillere. I den forbindelse hadde Løvenskiold deltatt på møter med Minervas redaksjon, sammen med Røe Isaksen. Minerva har også fått benytte Anthon B Nilsens lokaler for å møte potensielle bidragsytere. Løvenskiold hadde også deltatt på redaksjonsmøter og sommer- og nyttårsfester som Minerva har hatt.

c) Bindinger til andre personer i Kunnskapsdepartementet – departementsråd Trond Fevolden

Lars Andreas Buer er kanskje den viktigste personen i Løvenskiolds skoleunivers. Han har vært med helt fra starten, har vært medeier, og har hatt flere sentrale styreverv. Fra sommeren 2014 har han vært styreleder i Anthon B Nilsen Utdanning.

Buer virket svært sentral i ABNs virksomhet. En slags mentor og rådgiver.

Søk viste at han i to perioder på 70-tallet hadde vært personlig sekretær i Kirke og Undervisningsdepartementet. (<https://www.regjeringen.no/no/om-regjeringa/tidligere/del-iii--alfabetisk-personregister/id410058/>)»

I 1996 ble han utnevnt til å lede et utvalg som skulle utrede etter- og videreutdanning for voksne. <http://www.nsd.uib.no/polsys/data/forvaltning/utvalg/person/346>

Denne utredningen ledet veien for private aktører i utdanningsmarkedet.

Da Buer ble utnevnt, var departementet ledet av Departementsråd Trond Fevolden. Samme mann leder departementet i dag.

Etter at vi hadde sendt en rekke eposter til Kunnskapsdepartementet hvor vi spør om hvilke møter som er blitt holdt mellom ABN og departementet, og hvem som har vært tilstede i disse møtene, fikk vi vite at Fevolden mente seg inhabil.

5. oktober 2015 hadde Trond Fevolden sendt følgende epost internt i departementet: «Jeg er deltaker i en frokostklubb hvor Lars Buer også er medlem, og hvor Lars Buer har ansvaret for det praktiske som innkalling, møterom. Vi er i alt 10 personer. Vi møtes en gang i måneden. .... Jeg har ikke diskutert problemstillinger knyttet til Westerdals med ham, men han har fortalt meg at han er styremedlem i Anthon B. Nilsen.»

Blant de andre i klubben til Lars Buer og Trond Fevolden fant vi en rekke nåværende og tidligere departementsråder.

Fevolden valgte å melde seg inhabil i saken, til tross for at Justisdepartementet senere i en egen uttalelse fastslo at Buers frokostklubb «ikke kan begrunne inhabilitet» for Fevolden.

5.5.4 Konklusjon

Kunnskapsdepartementet konkluderte med at Departementsråd Trond Fevolden meldte seg selv inhabil ved behandling av sakene med tilknytning til ABN-konsernet.

Kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksens habilitet ble vurdert, konklusjonen der var at han var habil.

Politisk rådgiver Magnus Thues habilitet ble ikke vurdert.

Målet vårt var å finne ut om det fantes ukjente koblinger eller bindinger som kunne ha en eventuell innvirkning på saksbehandlingen i Kunnskapsdepartementet. Uansett om departementet mente de var habile eller ei, så fant vi ukjente koblinger og bindinger som satt saksbehandlingen i Kunnskapsdepartementet i et spesielt lys.

Stortingets Kontroll- og konstitusjonskomité har startet undersøkelse av saken.

5.6 KDs oppfølging av ABN – granskingen som forsvant

5.6.1 Mål

Etter hvert som vi så at både Riksrevisjonen og KD hadde vært oppmerksomme på hvordan ABN fikk store overskudd fra statsstøtten, ble vi mer og mer nysgjerrige på Kunnskapsdepartementets rolle i denne saken.

De store transaksjonene som hadde gitt ABN 105 millioner kroner hadde skjedd etter at Høyre kom til makten. Hadde KD droppet undersøkelsene etter regjeringsskiftet? Hvordan hadde KD fulgt opp Norges største private høyskolekonsern?

5.6.2 Begrunnelse

Det var tre hovedgrunner til at vi etter hvert ønsket å se nærmere på departementets interne anliggende:

- a) I den årlige revisjonen av Kunnskapsdepartementet for 2013 påpekte Riksrevisjonen flere mangler og svakheter i kontrollen med hvordan KD kontrollerte at statsstøtten ble brukt til det den skulle. To av skolene i ABN-konsernet, Westerdals og NISS, ble nevnt spesielt. Torbjørn Røe Isaksen svarte blant annet følgende:

Jeg tar til etterretning Riksrevisjonens merknader og vil utbedre disse forholdene, men jeg anser ikke svakheter i Kunnskapsdepartementets internkontroll som vesentlige i 2013. Jeg mener departementets interne styring og kontroll er av en slik karakter at den gir et tilfredsstillende beslutningsgrunnlag for den interne styringen i departementet. Kravene i Reglement for økonomistyring i staten anses således å være oppfylt.

Et svar som trigget vår nysgjerrighet.

- b) Vi hadde fått tak i en Powerpoint-presentasjon som var laget av ABN og som vi visste var gitt til Kunnskapsdepartementet i et møte, og som redegjorde i detalj for transaksjonene. Heller ikke dette dokumentet dukket opp i journalene. Rart.
- c) I september skrev en seniorrådgiver i departementet til oss at: «Det har ikke latt seg gjøre å sammenstille en oversikt over de møter med Anthon B. Nilsen som er oppført i kalenderne.». Rart igjen.

5.6.3 Metode

Vi hadde jo allerede satt i gang en jobbe med å skaffe alle interessante offentlige dokumenter. Men i dette arbeidet med å avdekke mangelfull kontroll av ABN fra departementets side måtte vi se på de innsamlede dokumentene i et nytt lys. Nå handlet det vel så mye om å se etter ting som manglet, etter sorte hull.

Det var en vanskelig øvelse, og vi måtte lage en tidslinje over KDs kommunikasjon med og om ABN.

a. Den særskilte granskingen.

Vi sammenstilte flere hundre dokumenter fra flere offentlige etater over en lang tidsperiode. Vi fulgte brevvekslinger og sakskomplekser og lette etter ting som var pålagt, eller som skulle vært gjort, men som aldri ble noe av.

Det som påkalte vår interesse var at Riksrevisjonens merknader fra 2013, ble oversett. Fra september 2013 til februar 2014 sendte Riksrevisjonen en rekke brev til KD med spørsmål og oppfordring om å se på Anthon B Nilsens skoler spesielt.

I et kritisk brev til KD etterlyser Riksrevisjonen hva departementet egentlig har gjort for å passe på at statens penger ble brukt på studentene. Særlig gjaldt dette for ABN.

I september 2013 svarte departementet at det «planlegger å iverksette en særskilt oppfølging av høyskolene NITH, Westerdals og NISS, som er under samme konsern, ABN Utdanning».

Vi skuret postjournaler, lister og brev etter spor av denne «særskilte oppfølgingen».

I mellomtiden hadde det vært regjeringsskifte. Vi fant ikke at departementet hadde sendt ett eneste brev til ABN med spørsmål om denne problemstillingen. Saken var rett og slett død. Tidslinjen tydet på at KD hadde lagt bort hele granskingen etter at Røe Isaksen ble minister?

b. Møter med departementet.

Vi hadde kilder som satt på informasjon om hvilke dokumenter vi spesielt skulle lete etter. Denne informasjonen var helt avgjørende for å kunne avdekke at dokumenter/møter faktisk ikke var journalført og var holdt unna offentligheten

Etter mye masing fikk vi endelig bekreftet møtet mellom Røe Isaksen og Løvenskiold kort tid etter regjeringsskiftet.

- Det viste seg at ingenting av kommunikasjonen var journalført. Det ble ikke skrevet referat. Eventuelle dokumenter eller presentasjoner som ble overlevert var ikke arkivert.

Noen dager senere ble avholdt et nytt møte med fagavdelingen om fusjonen. Her hadde vi på forhånd full kontroll over dato og møteinnhold.

- Heller ikke her var møteinnkalling journalført. Det fantes ingen offisiell eksistens av møtet. Intet referat ble ført.

Vi hadde kopi av presentasjonen som ble holdt. Vi visste derfor at fusjonen konkret ble diskutert, at ABN redegjorde for skolekjøpene og hvilke gevinst det ville ha for ABN.

- Presentasjonen var ikke journalført.

Kort tid før vi skulle på trykk viste det seg at KD likevel hadde en kopi av presentasjonen som ikke var å finne via det digitale arkivet.

Presentasjonen inneholdt alle opplysninger som trengtes for å stille spørsmål til ABN om transaksjonene og gevinsten de ga ABN.

Ingen spørsmål ble stilt. Hvertfall ingen som ble journalført.

5.6.4 Konklusjon

For det første fant vi ut at Riksrevisjonens «særskilte oppfølging» av ABN ikke var gjennomført. Alvorlig nok i seg selv.

For det andre fant vi flere eksempler på det som kan kalles en «muntlig saksbehandling». Fordi:

- Møter erstattet skriftlige brev
- møteavtaler ble ikke nedtegnet
- referater ble ikke skrevet
- dokumenter overlevert i møtene ble ikke journalført

For det tredje mener vi at vi har dokumentert at departementet tilsynelatende hadde mistet ABN av syne. Dette gjorde at ABN kunne ta ut 105 millioner kroner i skjult utbytte.

Først 2. desember, en måned etter DNS sak, kom KD til at uttakene var ulovlig:

«Etter å ha sett helheten og konsekvensene av transaksjonene, har vi kommet til at det er tatt ut midler i strid med universitets- og høyskoleloven.»

6 Spesielle problemstillinger

6.1 Conspiracy of silence?

Etter hvert som vi hadde jobbet med saken reagerte vi på mangel på dokumentasjon.

Fraværet av dokumenter var interessant i seg selv. Hva var dette?

Sto vi overfor en slags «conspiracy of silence», en situasjon der alle spor av skriftlig saksbehandling hadde opphørt å eksistere. Det var rett og slett laget et minnehull (begrepet inspirert av George Orwells «Memory Hole» i romanen 1984). Var dette slurv eller bevisst? Kunne vi stole på informasjonen fra KD?

Mangel på dokumentasjon er som oftest et problem, journalistisk sett. Og hvis det var gjort bevisst, måtte det være for å unngå at enkelte ting kunne dokumenteres.

I denne situasjonen, hvor det var klart at både Høyre og Minerva, under Røe Isaksens ledelse, hadde mottatt pengegaver og andre ytelser fra Løvenskiold gjennom mange år, ble det mer enn det:

Det ble et selvstendig poeng at det ikke fantes spor av de beslutningene som var tatt.

Derfor ble det et poeng for oss å dokumentere at departementet etter regjeringsskiftet sluttet å dokumentere sin kontakt med ABN. Dette skjedde samtidig som den «særskilte oppfølgingen» av ABN ble lagt på hylla, tilsynsoppgavene ble redusert til et minimum og ABN-konsernet gjennomførte en spektakulær fusjon som overførte 100 millioner kroner som var bundet til å brukes på studentene, til eierne.

6.2 Motstrategi fra Anthon B Nilsen

ABN opprettet websiden www.anthonnews.no som en motstrategi.

På denne websiden la de ut opplysninger om saken og publiserte sine lange svar på spørsmål, for å få frem sin versjon. Dette viser at konsernet var villig til å bruke store ressurser på å ta til motmæle mot DN's journalistikk, også i egne kanaler.

Anthon B Nilsens sentrale eiere, brødrene Peder og Nicolai Løvenskiold har ikke stilt opp til ett eneste intervju etter at saken kom ut.

Det kan for eksempel være problematisk at parter publiserer ting som ikke er ment for publisering.

Dette var en utfordring av flere grunner:

- Allerede flere dager *før* vi skulle på trykk hadde ABN publisert våre spørsmål til selskapet under tittelen «Dette er DN-saken», komplett med analyser av «forventet vinkling»: <http://anthonnews.no/dette-er-dn-saken/>
- De publiserte egne spekulasjoner rundt tema som ikke kom med i saken (se pkt 4 i forrige link)
- Samtidig la de også ut våre spørsmål (som ikke var ment for publisering), sammen med sine svar (<http://anthonnews.no/svardokument/>), og bygget allianser med styreleder og medeiere (<http://anthonnews.no/et-godt-partnerskap/>)

Styreleder tok nokså sterkt til orde mot DN: «Over hele førstesiden av avisen insinueres det at Peder og Nicolai Løvenskiold «tømte skolekassen for 100 millioner kroner». Dette oppslaget, med en klar lovstridig antydning, er sensasjonsdrevet journalistikk og selvfølgelig ikke riktig. Eierne har ikke «hentet ut» midler slik det gis inntrykk av.»

6.3 Forholdet til studentene

Studenter ved ABNs læresteder var en viktig gruppe kilder. Vi brukte mye tid på å komme i kontakt med tidligere og nåværende studenter.

Vi opplevde at studenter ofte var redd for represalier.

Noe av grunnen så vi da vi fikk tilgang til en forliksavtale mellom ABN og tidligere studenter ved NISS, om tilbakebetaling av studiepenger for manglende studiekvalitet. I avtalen var det taushetsplikt, koblet med sanksjoner hvis de snakket med mediene.

Vårt inntrykk er at ABN stolte på at studentene ville støtte konsernet i møte med kritikk utenfra, og slik kvele kritikken. Vi så flere tilfeller hvor de ba studentene støtte opp under ABN, av hensyn til sin egen utdanning og skolens renommé.

Likevel ble studenter en viktig ressurs. Vi hadde stor glede av deres innspill ved flere anledninger

- DN fikk adgang til en lukket Facebook-gruppe der saken ble diskutert
- Studenter gjorde lydopptak av allmøter der ABN informerte
- Studentene laget egne nid-sider mot eierne på internett <http://westerdals.xyz/>

Vi tror det var et avgjørende vending at studentene støttet opp under DN's kritiske journalistikk. Trolig var dette dråpen i et beger av oppdemmet frustrasjon på skolene. Presset fra studentene var nok avgjørende for at ABN allerede etter en uke betalte tilbake 105 millioner kroner til Westerdals.